

Polskie wzorce literackie i kulturowe w Rosji na przełomie XVII i XVIII wieku: przypadek Stefana Jaworskiego

Kierownik: dr hab. Jakub Niedźwiedź

Program: NCN Opus 13

Polish literary and cultural patterns in the Russian Tsardom at the turn of the 17th and 18th centuries: the case of Stefan Jaworski

Numer:

UMO-2017/25/B/HS2/00932

Data rozpoczęcia: 30.01.2018

Data zakończenia: 29.01.2021

W projekcie bierze udział 10 badaczy z Polski, Ukrainy i Włoch:

1. Maria Grazia Bartolini (Uniwersytet w Mediolanie)
2. Giovanna Brogi (Uniwersytet w Mediolanie)
3. Larysa Dovha (Uniwersytet Akademia Mohylańska, Kijów)
4. Grzegorz Franczak (Uniwersytet w Mediolanie)
5. Natalia Jakowenko (Uniwersytet Akademia Mohylańska, Kijów)
6. Maksim Jaremienko (Uniwersytet Akademia Mohylańska, Kijów)
7. Marzanna Kuczyńska (Uniwersytet Adama Mickiewicza, Poznań)
8. Jakub Niedźwiedź (Uniwersytet Jagielloński)
9. Giovanna Siedina (Uniwersytet w Weronie)
10. Klaudia Socha (Uniwersytet Jagielloński)

1. Cel prowadzonych badań/hipoteza badawcza

Głównym celem naszego projektu jest przebadanie polskich, łacińskich, cerkiewno-słowiańskich i ruskich dzieł Stefana Jaworskiego (1658–1722). Ten prawosławny pisarz był jedną z czołowych postaci, które „importowały” zachodnią kulturę do Rosji Piotra I. Dotychczas prowadzono badania nad Jaworskim-intelektualistą oraz nad jego dziełami jedynie w perspektywie jego przynależności do kultury słowiańsko-bizantyjskiej. Przyglądano się ponadto jego działalności w okresie jego pobytu w Rosji. W rezultacie Jaworski jest postrzegany przede wszystkim jako autor rosyjsko-prawosławny. W naszym projekcie pragniemy ukazać przynależność Jaworskiego również do kultury polskiej i zachodnioeuropejskiej. Zamierzamy ustalić złożone relacje Jaworskiego z polską poezją i prozą barokową a także z kontrreformacyjnymi źródłami jego twórczości. Weźmiemy też pod uwagę jego religijne i słowiańsko-bizantyjskie zaplecze kulturowe. Gruntownie zbadamy jego wielokulturową tożsamość. Łączyła się ona ze społecznymi, ideologicznymi i kulturowymi wzorcami czerpanymi z Rzeczypospolitej Obojga Narodów, jednak wyrażała się głównie w przestrzeni ukraińskiego Hetmanatu hetmana Mazepy i w Rosji Piotra I. Wiele dzieł Jaworskiego nie było nigdy publikowanych lub badanych. Do naszych celów należy:

- A. Zbadanie roli Stefana Jaworskiego jako głównego przedstawiciela literatury polskiej (wraz z jej dziedzictwem klasycznym, renesansowym, barokowym i kontrreformacyjnym) na ziemiach ruskich i rosyjskich w XVII i XVIII w.
- B. Zbadanie wzorców i struktur literackich jego poezji łacińskich i polskich, ich repertuaru figuratywnego oraz znaczenia ich metaforyki w obrębie świata słowiańskiego baroku w jego różnych wariantach regionalnych.
- C. Zbadanie, w jaki sposób Jaworski negocjował i formował swoją tożsamość w dziełach literackich.

- D. Przeanalizowanie wizualnego oraz ikonicznego wymiaru utworów Jaworskiego. Przedmiotem naszych badań będzie ponadto polski wpływ na drukowane wraz z jego dziełami ryciny.
- E. Zbadanie relacji między spuścizną Jaworskiego i książkami z jego biblioteki. Jesteśmy szczególnie zainteresowani marginaliami zachowanymi w tych książkach.
- F. Przeanalizowanie fizycznych cech polskich i łacińskich książek Jaworskiego opublikowanych w Kijowie i Charkowie. Umieścimy je w kontekście materiałów drukarskich używanych w Rzeczypospolitej.

2. Zastosowana metoda badawcza/metodyka

Interdyscyplinarny charakter naszego projektu wymaga użycia różnych metodologii wywodzących się z różnych dyscyplin. Są to: filologia klasyczna i nowołacińska, teoria literatury, poetyka historyczna, krytyka tekstu, edytorstwo, historia sztuki, historia druku, badania nad wielopiśmiennością, antropologia kulturowa, historia idei, historia religii, historia polityczna, historia retoryki, archeologia czytania, bibliografia fizyczna (*physical bibliography*).

3. Wpływ spodziewanych rezultatów na rozwój nauki

W naszych badaniach zamierzamy zweryfikować hipotezę mówiącą, że nowożytna kultura rosyjska zawarła w sobie, wchłonęła i przyswoiła istotny i współfundujący ją komponent „polsko-ukraiński”, który był asymilowany począwszy od XVII wieku. Nasze badania na temat Jaworskiego, który odgrywał główną rolę w importowaniu tego komponentu, będą w związku z tym rodzajem archeologii rosyjskiej tożsamości kulturowej. Chcielibyśmy pokazać międzynarodowej społeczności slawistów, że wyedukowani w Polsce humaniści, tacy jak Jaworski, byli ważnymi przekaznikami polskiej i zachodniej wiedzy w zakresie poetyki, retoryki i filozofii w Rosji.

Spodziewamy się, że nasze badania przyniosą nowe odkrycia i fakty na temat tego ważnego ukraińsko-polsko-rosyjskiego pisarza. Zamierzamy opublikować po angielsku:

- edycję (z komentarzami) czterech panegiryków i elegii Jaworskiego;
- edycję (z komentarzami) kazań napisanych przez Jaworskiego w jego okresie ukraińskim;
- tom studiów oraz szereg artykułów w czasopiśmie specjalistycznych.

Wynikami naszych badań mogą się zainteresować europejcy i amerykańscy slawiści, badacze wczesnej nowożytności i kultury, historycy Rosji, Ukrainy i Polski.